Uz 450. obljetnicu Govorenja vele prudnoga

Jembrih, Alojz

Source / Izvornik: **Kairos, 2015, 9, 107 - 116**

Journal article, Published version
Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:816284

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Uz 450. obljetnicu *Govorenja vele prudnoga*

U bogatoj tiskanoj knjižnoj produkciji hrvatskog prevoditeljskoga kruga u Urachu, na čelu sa Stipanom Konzulom Istrianom, kao posljednje djelo tiskano na latinici bilo je *Beneficium Christi. Govorenye vele prudno od dobrotsiñenya ili dobrote propetoga Iβukrβta ka Krβtianom*. V Tubingi M. D. LXV.

To je djelo još uvijek, u Hrvatskoj, izvan protestantske teološke misli, tj. o njemu se do danas, iako je dostupno u pretisku,[1] nije pisalo s teološkoga gledišta, a vjerujem da je ono zanimljivo i katoličkim teološkim proučavateljima. Stoga, prisjećajući se iznova toga djela nakon 450 godina od njegova prvotiska, svraćamo pozornost šire javnosti na, još uvijek premalo poznatu knjižicu, koja je u doba svog pojavljivanja, bila pravi duhovni dragulj u sredini u kojoj se čitala.[2]

Povijest hrvatskoga izdanja i autorstvo *Beneficium Christi (1565.)*

Kad je 27. prosinca 1564. umro barun Ivan Ungnad (*1493.), za kojega bez pretjerivanja i danas možemo reći da je bio najveći kotač-zamašnjak u cjelokupnom projektu tiskanja hrvatskih knjiga u Urachu u doba reformacije, moglo se pretpostaviti da hrvatski prevoditelji neće više ništa tiskati na hrvatskom jeziku. No latiničko izdanje *Govorenja vele prudnoga*, svjedoči da je upravo to izdanje bilo tiskano nakon Ungnadove smrti, kao posljednje izdanje uraške tiskare.

Drugo izdanje bilo je 1565. godine jer je prvo izdanje bilo tiskano glagoljicom 1563. godine. U kratkom tekstu upućenom čitatelju čitamo:

> Krstjanskim čtatcem.
>
> „Buduć nam edne kñižice ot prudneih i veće devotih' plne svetoga nauka pred' ruke prišle, ako su ke druge kñige v naših' vrimenih' učinene i spravl'jene, tako su ove: kih' Titul est, od dobročin'jenja ili dobrote propetoga ISHA ka kr'st'janom. Nam' se est videlo na utišen'je i pruď vaš dati je na štampu, i prez' imena pisca, koji na to da vas' bude veće nagibalo Slovo Božje čtati je, nego

1 Pretisak je tiskan 1996., priredio ga je Alojz Jembrih prema unikatnom primjerku što se nalazi u *Narodnoj in univerzitetnoj knjižnici* u Ljubljani.

2 Kada sam za pretisak priredio latinički *Katekizam* iz 1564., u pogovoru sam spomenuo da je ta knjiga bila posljednja tiskana u Urachu. Sada i ovdje takvu konstataciju ispravljam, jer posljednja knjiga tiskana u Urachu jest *Beneficium Christi* (1565.).

> oblasť onoga ki je je najprvo iz svetoga pisma složil' talijanskim jazikom'. Potle paki jesu iz' talijanskoha v Hrvatski verno istlmačene i obraćene po Antonu Dalmatinu i Stipanu Istrianinu."[3]

Ovdje naši prevoditelji kažu da se njima svidjelo da tu knjižicu, punu utjehe, korisnog i još više pobožnog nauka, objave bez imena autora jer je važnije da čitatelja slovo Božje potiče na čitanje nego autorstvo onoga koji ih je najprije na talijanski jezik složio na temelju Svetog pisma. Dakle, prešućeno je ime autora talijanskoga izvornika. Govoreći o talijanskome prvom izdanju, već je u Bučarovoj i Fancevljevoj *Bibliografiji*, navedeno da je Johann Bartholomej Rieder (1767.) to izdanje pripisao talijanskome humanističkom piscu Aoniju Palearijy (1500. – 1570.).[4] O njemu čitamo: „Aonio Paleario (Aonius Palearius) je humanističko ime i prezime koje je mladi student Rimskog sveučilišta Antonio Pagliari, Antonio Della Paglia, rodom iz Verolia, uzeo u času kada je 1527. napustio Rim i otisnuo se na studije u Perugiu, Sienu i Padovu. Potican od Pietra Bemba, Paleario je od 1532. – 1534. dovršio veliki latinski spjev *De animorum immortalitate* (1535. s. l.; 1536. Lyon), da bi, kao profesor humanistike u gradu Lucca (1546. – 1555.) i u Milanu (1555. – 1568.), također objavio svoje sabrane govore i epistole (Lyon 1552, Basel s.d., Basel 1566). Pod utjecajem Erazma, kojemu je 1534. uputio jednu epistolu, Paleario je rano usvojio mnoge teze koje su o reformi Crkve kolale s onu stranu Alpa, pa je 1542. u Sieni, izbjegao *in extremis* osudu inkvizicije. Tiskajući ponovno svoja sabrana djela u Baselu, kod protestantskih izdavača J. Oporina i T. Guarina, pao je iznova, i to definitivno, u ruke inkvizicije; 1568. doveden u Rim, 1570. je osuđen kao 'okorjeli heretik' te obješen i spaljen od civilnih vlasti."[5]

Palearijevo se autorstvo dugo vezalo uz talijanski *editio princeps* (1543.) *Benefi-*

3 Apostrofom ' je označeno mjesto poluglasa u glagoljskom tekstu. U knjizi: Franjo Bučar-Franjo Fancev, *Bibliografija hrvatske protestantske književnosti za reformacije*, Starine, JAZU, knj. 39, Zagreb 1938., 107, čitamo da je kod prevođenja te knjižice sudjelovao i Juraj Juričić. No, kao što se razabire, samo su Dalmatin i Konzul spomenuti kao prevoditelji. Glagoljsko je izdanje od 500 primjeraka bilo distribuirano, po jedan primjerak dobili su: vojvoda Krištov od Württemberga, August Kurfürst od Saske, Joakim Kurfürst od Brandenburga, Ivan Fridrich Sred. hercog od Saske i Weimara, Sigismund nabiskup od Magdeburga, Sveučilište u Wittembergu, grof Hans Đuro od Mansfelda, grof Volfgang Barbo, star., Fabijan Kirchenberger u Ljubljani preuzeo je 200 primjeraka, a Nikola Büchler u Beljaku (Vilachu) 100 primjeraka. Dakle, iz Uracha je rasposlano ukupno 3309 primjeraka, a ostalo ih je još 190. Podaci: Bučar-Fancev, 1938., 107. Primjerci glagoljskoga izdanja danas su dostupni u knjižnicama: u Ljubljani, Baselu, Dresdenu, Hamburgu, Jeni, Strassburgu, Stuttgartu, Tübingenu. Prema Bučar-Fancev, 1938.

4 O njemu vidi: Košuta, Leo. 1992. *Aonio Paleario i Antun Vrančić*, u: Dani hvarskog kazališta, XVIII., Književni krug. Split. 138.

5 Košuta 1992, 138. Moram reći da je to bilo strašno razdoblje inkvizicije, isključivosti. To je samo dokaz kako je u povijesti bilo velikih zlodjela protiv čovjeka, također, „u skladu s propisima"!?

ciuma Christi, tiskan u Veneciji, a drugo je izdanje tiskano već 1546., za koje Petar Pavao Vergerije ml. (1498. – 1565.), u svome pismu 1459. kaže kako je ta pobožna knjižica vrlo raširena i rado se čita te je samo u šest godina u Mletačkoj Republici prodano 40.000 primjeraka. Trideset i šest godina nakon drugog izdanja, rimskoj je inkviziciji[6] „pošlo za rukom sasvim ga uništiti, pa je sam autor 3. 7. 1570. bio u Rimu obješen."[7] Iz toga bi se dalo zaključiti, da je upravo postupak inkvizicije naveo hrvatske prevoditelje da i oni prešute autora talijanskoga izvornika.

Novija istraživanja vezana uz autorstvo spomenute, naše knjižice, pokazala su i pravog njezina autora, to je benediktinac sicilijanskoga samostana u Monte Cassinu don Benedetto de Mantua.[8] Vinay spominje da se Benedetto iz Sicilije vratio 1541. ili 1542. u sjevernu Italiju i da je početkom 1542. svoj rukopis *Beneficium Christi* dao prijatelju Marcantoniu Flaminiu, koji je tada boravio u Viterbu, da ga stilistički dotjera, što je on i učinio.[9] Nakon toga je Benedetto otišao u Padovu, potom u Veneciju, te je 1543. ondje, kod tiskara Bernardina Bindonija, dao tiskati svoju knjižicu.[10]

Sudbina *Beneficiuma Christi* u Italiji

U doba pojavljivanja knjižice u Italiji, mnogi su je prihvatili i u katoličkoj crkvenoj hijerarhiji. No kada je dominikanac Ambrozije Catarin Politi ustanovio 1544., dakle odmah nakon prvoga izdanja 1543., da je u toj knjižici mnogo lute-

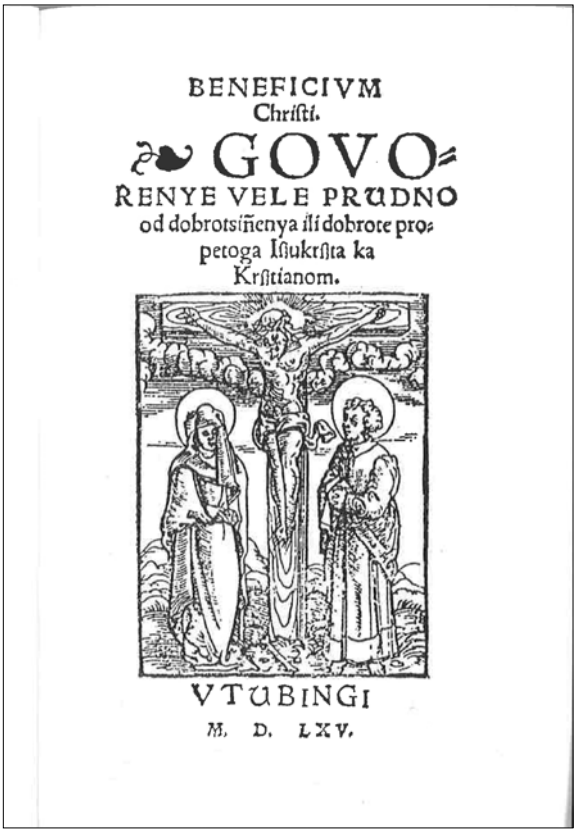
6 U vezi s tom rimsko-vatikanskom institucijom cenzure - inkvizicijom, vidi: Stipčević, Aleksandar. 1994. *O savršenom cenzoru*. Zagreb. 81, 121-130.

7 Bučar-Fancev 1938, 109, usp. također: Košuta 1992, 138. U Sieni je Paleario 1541. napisao djelo: *Della pienza, satisfazione et sofficienza del sangue di Cristo*, u kojem je zastupao kako je za spasenje kršćaninu dovoljna vjera i Kristova smrt. Takvu je tezu također podržavala i (anonimna) knjižica na talijanskom jeziku za koju su hrvatski prevoditelji naveli da je puna pobožnosti spasonosnog nauka – to je *Beneficio di Cristi*.

8 Vidi: Vinay, Valdo. 1967. *Die Schrift „Il Beneficio di Giesu Christi" und ihre Verbreitun in Europa nach der eueren Forschungen*, u: Archiv für Reformationsgeschichte, Jarg. 58, Heft 1. Gütersloh Taj sam rad koristio pišući ovaj tekst.

9 Vinay 1967, 31-32.

10 Vinay 1967, 35-36. Za Palearijevu se knjižicu iz 1541. znalo i u 17. stoljeću, a *Beneficio Christi* je inkvizicija uništila, onda se mislilo da je *Beneficio Chriti* napisao Paleario, dakle zamijenio se naslov. Tek kad se u 19. stoljeću ipak pronašao izvornik, knjižica je u kritičkom izdanju objavljena 1972., priredio ju je za tisak Salvatore Caponetto pod naslovom: „Benedetto da Mantova, *Il Beneficio di Cristo. Con le versioni del secolo XVI*…", Firenze - Chicago. Podatak prema Košuta, *nav. dj*., 143, bilj 6. Usp. još: Silvano Cavazza, „*Quei che vogliono Christo senza croce*": *Vergerio e i prelati riformatori italiani (1549 - 1555)*, u: Pier Paolo Vergerio il Giovane, un polemista attraverso l'Europa del Cinquecento. Convegno internazionale di studi Cividale del Friuli, 15-16 ottobre 1998., Udine 2000., 124.

BENEFICIVM
Chriſti.
GOVO=
RENYE VELE PRUDNO
od dobrotsiñenya ili dobrote pro=
petoga Iſukriſta ka
Kriſtianom.
VTUBINGI
M. D. LXV.

ranskoga krivovjerja, ističući da je stvarni autor knjižice prešutio svoje ime zato što se sramio Luthera, Kalvina, Butzera, Melanchtona i drugih luterana, korisnici i čitatelji *Beneficium Christi* bili su izloženi inkvizicijskim posljedicama. Neki od tadašnjih teologa hvalili su djelo s napomenom da je Benedetto izvrsno protumačio neka mjesta u Bibliji. Drugi su pak govorili da je knjižica pravi zdenac duhovnosti, čak ju je kardinal Morone u Modeni preporučio vjernicima u svojoj biskupiji, to je učinio i kardinal Madruzzo i Trientu, kao i kardinali Cortess, Cortesi i Pole. Na primjer, kardinal Morone nagovarao je tiskara da knjižicu iznova tiska (bez obzira na inkviziciju) jer će podmiriti troškove tiskanja, a knjižica bi se dijelila siromašnima.[11]

11 Vinay, *nav. dj*., 1967, 52-53. Međutim, otkako je spomenuti dominikanac Politi artikulirao svoj negativan stav i inkvizicija ga je prihvatila, knjižica je dospjela na Indeks zabranjenih knjiga (1549.) bez obzira na kojemu je jeziku i gdje tiskana. Prema tomu, možemo razumjeti zašto danas postoji samo jedan primjerak tiskan hrvatskim jezikom na latinici 1565.

Hrvatska izdanja *Beneficum Christi* (1563. i 1565.)

Kao što je rečeno, prvo je hrvatsko izdanje na glagoljici tiskano u Urachu 1563. Budući da je Petar Pavao Vergerije napisao da je ta knjižica u Veneciji 1546. bila rasprodana u velikoj nakladi, možda je tada sugerirao i hrvatskim prevoditeljima Antunu Dalmatinu i Stipanu Konzulu da je iznova objave, što su i učinili iste godine kada je tiskan i *Novi testament* (drugi dio glagoljicom, a ćirilicom prvi i drugi dio).[12]

Moglo bi se postaviti pitanje, što je prevoditelje navelo da objave drugo izdanje 1565. na latinici? Odgovor nalazimo u pismu grofa Frana Barba iz Kožljaka u Istri koji je 21. listopada 1563. pisao barunu Ivanu Ungnadu da bi knjige trebalo tiskati i na latinici jer u Dalmaciji i drugim mjestima žene (redovnice) ne znaju čitati glagoljske tekstove, već samo tiskane latinicom.[13] Nešto će slično zahtijevati i bečki knjižar i raspačavatelj hrvatskih uraških izdanja Ambroz Fröhlich 5. studenoga 1562. On je također pisao Ungnadu da se knjige tiskane ćirilicom slabo prodaju te da je bolje tiskati knjige latinicom. Takvo će mišljenje artikulirati i u pismu 3. siječnja 1563.[14] Svakako da su takve preporuke hrvatski prevoditelji uvažili i odlučili 1565. na latinici tiskati drugo izdanje *Beneficium Christi.*

Ima li kakvih razlika između prvog i drugog izdanja? Glagoljsko izdanje ima 86 stranica, a latiničko 68. Na naslovnici obaju izdanja, u tekstu, nema razlike. Glagoljsko je izdanje (1563.) na naslovnici ukrašeno okvirom, i slika Krista na križu je drukčija od latiničkoga izdanja na kojem je slika raspetoga Krista, pod kojim stoje njegova majka Marija (s lijeve strane) i apostol Ivan (s desne strane).

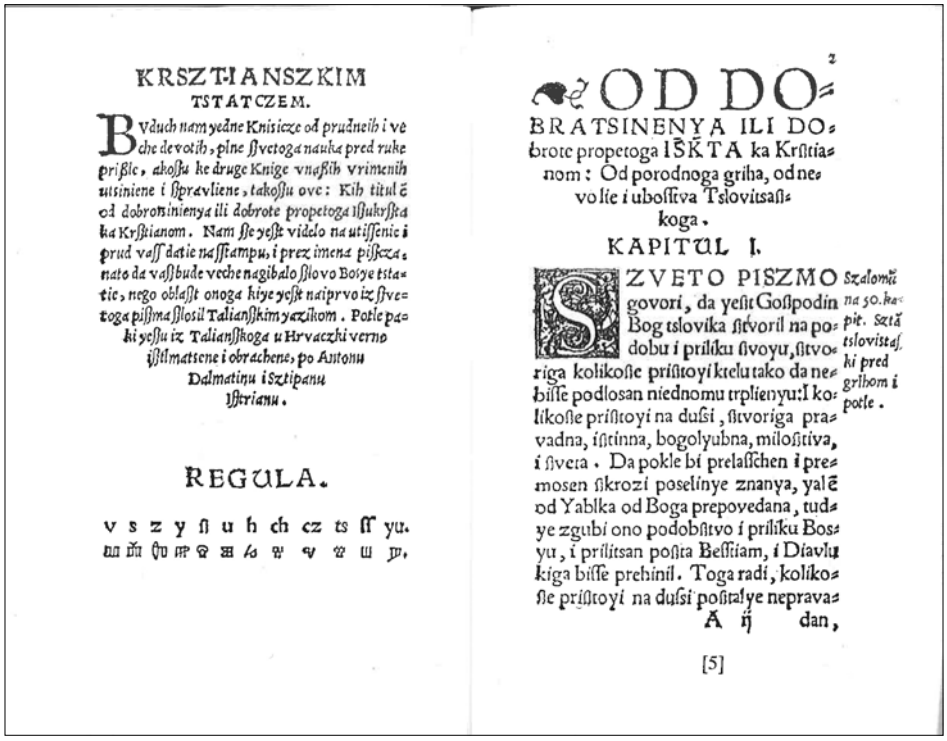
Tekst, koji je upućen kršćanskom čitatelju, u oba je izdanja identičan, jedino ispod latiničkoga teksta dodana je *Regula*, dva reda: prvi red s latiničkim slovima a drugi s glagoljskim slovima, čime se čitatelju želi suponirati latinički slijed slova u odnosu na glagoljska slova, to su: v, s, z, y[i], ß[s], *ß*, u, h, ch [ć], ts [č], ff, *ff* [š], yu.[15] Ta mala *Regula* govori koliko je bilo prevoditeljima stalo da čitatelji nauče

12 Vidi pretisak obaju izdanja s pogovorom A. Jembriha, izd. Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik, Zagreb 2007., 2008.

13 Vidi Ivan Kostrenčić, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven in dan Jahren 1559 - 1565*, Wien 1874., 196.

14 Kostrenčić, *nav. dj*., 1874., 121, 140.

15 Takva ista *Regula* predočena je i u latiničkom izdanju *Katekizma* 1564. uz koju je i tekst: *Bogoljubni čtace*, (čitaoče) *ovo ohrvacko čtenie z latinskimi slovmi pisano, čtati budeš po običaju glagolskih slov, kako vidiš va ovom zdola pisanom eksemplu, tako se hoćeš brzo s tvoim razumom naputiti, i pravo po ovoj ortograji čtati*. Vidi pretisak istog Katekizma; za tisak priredio i pogovor napisao A. Jembrih; izd. Istarsko književno društvo „Juraj Dobrila", Pazin, Katedra čakavskog sabora, Buzet, Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, Željezno/Eisenstadt, Pazin 1991.

KRSZTIANSZKIM
TSTATCZEM.

Bvduch nam yedne Knisicze od prudneih i vche devotih, plne ſvetoga nauka pred ruke prißle, akoßu he druge Knige vnoßih vrimenih utsiniene i ſpravliene, takoßu ove: Kih titul ē od dobrotinienya ili dobrote propetoga Iſukrſßta ka Krſßtianom. Nam ſe yeßt videlo na utiſßenie i prud vaſſ datie naſſtampu, i prez imena piſßca, nato da vaſſbude veche nagibalo ſßlovo Boßye tstatie, nego oblaſßt onoga kiye yeßt naiprvo iz ſvetoga piſßma ſßlosil Talianßkim yezikom. Potle paki yeßu iz Talianßkoga u Hrvaczki verno iſßtlmattene i obrachene, po Antonu Dalmatinu i Sztipanu Iſtrianu.

REGULA.

v s z y ſ u h ch cz ts ſſ yu.

ODDO
BRATSINENYA ILI DObrote propetoga IŠKTA ka Krſßtianom: Od porodnoga griha, od nevolie i ubogſtva Tslovitsaſkoga.

KAPITUL I.

SZVETO PISZMO govori, da yeſt Gospodin Bog tslovika ſtvoril na podobu i priliku ſivoyu, ſtvoriga kolikoße priſtoyi ktelu tako da nebiſſe podlosan niednomu trplienyu: I kolikoße priſtoyi na duſsi, ſtvoriga pravadna, iſtinna, bogolyubna, miloſtiva, i ſveta. Da pokle bi prelaſtchen i premosen ſikrozi poselinye znanya, yalē od Yablka od Boga prepovedana, tudye zgubi ono podobſtvo i priliku Boßyu, i prilitsan poßta Beſtiam, i Diavlu kiga biſſe prehinil. Toga radi, koliko ße priſtoyi na duſsi poßta! ye nepravaA ij dan,

Szalomũna 50. kapit. Sztătslovistaſki pred grihom i potle.

[5]

latinička slova kojima bi lakše čitali *Beneficum Christi*. Dokazali su to već 1561. izdanjem *Table za dicu* (glagoljicom i ćirilicom).[16]

Iste 1565. godine kada je tiskano hrvatsko latiničko izdanje, tiskano je i na talijanskome jeziku izdanje: *Trattato utilissimo del beneficio di Giesu Christo crocofisso verso i christiani i Beneficium Christi.*[17] U tome izdanju čitamo: *Alli lettori christiani. Essendoci uentura alle mani uo'opera delle piu. pie & dotte, che a nostri tempi si siemo fatte, il titolo cuale e Del beneficio di Giesu Christo Crosifisso uerso i Christiani: ci e paruto a consolatione et utilita uostra darla in stampa, & senza li nome dello scrittore, acciocche piu la cosa ui moua, che l'autorità dell' Autore. Adesso nuovamente restampata et corrett per Antonio Dalmatino et Stephano Istriano.* Znači da su ta dvojica talijansko izdanje nanovo izdala i korigirala.

16 Vidi pretisak: Izdanje a slavističkog centra SR Hrvatske, Cymelia Croatika, svez. 3, bez god, izdanja.

17 Sva tri izdanja, s kratkim opisom, registrirana su u *Bibliografiji* Bučar-Fancev, Starine XXXIX, JAZU, Zagreb

Naslovnica glagoljskog *Beneficiuma* ..., 1563.

Izdanja *Beneficum Christi* u Europi 19. i 20. stoljeća

Koliko je to djelo bilo zanimljivo i drugim prevoditeljima diljem Europe, pokazuje *Indeks* zabranjenih knjiga, u čijem se popisu iskazivao prijevod na španjolskom jeziku, dakako da se do danas nije sačuvao. Na francuski je jezik djelo prevedeno već 1551., no to je izdanje nestalo, ali je sačuvano ono iz 1552., također se ne spominje mjesto niti ime tiskara. Prema tome, drugome francuskom izdanju tiskan je engleski prijevod. Francusko unikatno izdanje čuva se u knjižnici u Cambridgeu, pa je 1855. Churchill Babington iznova tiskao engleski prijevod s faksimilom talijanskoga i francuska prijevoda (Vinay 1967, 54-55, 63-68). Zanimljivo je spomenuti kako je najveći interes za *Beneficium Christi* bio u Engleskoj, gdje je prvi prijevod tiskan već 1548., dakle, ubrzo nakon drugog talijanskoga izdanja 1546. Vinay navodi da ga je načinio Edward Courtenay, koji je petnaest godina bio u

zatvoru u doba Henrika VIII.[18] Drugi po redu engleski prijevod tiskan je 1573., potpisan je incijalima A. G.; smatra se da je riječ o Arthuru Goldingu (1536. – 1605.) ili Anthonyju Gilbyu (†1585.). U Engleskoj je 1847. knjižica iznova tiskana.[19] U Francuskoj je na francuskom jeziku *Beneficium Christi* također tiskan nekoliko puta, i to: 1856., 1857., 1859., 1860., 1871.[20] Također u Njemačkoj: 1855., u Nizozemskoj nizozemski prijevod 1856., u Češkoj češki prijevod 1870., 1883.[21] I u 20. stoljeću knjižica je tiskana na njemačkom jeziku 1917., 1927, na talijanskom u Italiji 1941., 1942. Sve to govori da je ovo djelo doista bilo vrlo popularno i drago mnogim čitateljima, pravi dragulj duhovnosti diljem Europe.

Danas bi nam hrvatski teolog učinio veliku uslugu kad bi *Beneficium Christi* proučio s teološke strane, usporedivši ga s teološkom mišlju 16. stoljeća. Sreća što je tako nešto već učinjeno na talijanskom jeziku.[22] Dosad najbolju analizu *Beneficuma Christi* učinio je Giovanni Miegge pod naslovom: *Isprazione protestante del Bbeneficio di Christo* (1942.). Valdo Vinay na temelju te analize zaključit će:

> „Seit der Herausgabe der Prozessakten Carnescchi im Jahre 1870 konnte man den Verfasser mit Don Benedetto aus Mantua identifizieren. dan den Arbeiten Croces, Vaponettos, Miegges, Fra Domingos und Bozzas, die von 1940 an erschienen, hat sich die Forschung in Italaien hauptsächlich auf die Natur des Büchleins und auf die Beziehungen seines Verfassers zu den erasmisch-humanistischen und reformatorisschen Strömungen konzetriert. Nach dem heutigen Stand der Forschung scheinen Miegge und Bozza Recht zu haben, die diese Schrift als eine echte Frucht der reformatorischen Bewegung in Italien betracahten. (…) Unsere Aufgabe wäre es heute nicht nur, die Frömigkeit, sondern auch das theologische Denken der italienischen Reformatoren und ihrer Anhänger sowie anderer geistiger Strömungen jener Zeit erneut und mit grösserer Aufmerksamkeit zu überprüffen, um den Charakter ihrer theologischen Substanz ganauer zu bestimmen.“[23]

Zanimljivo je primijetiti da je talijanski književni kritičar Benedetto Croce (1866. – 1952.), za *Beneficium Christi* napisao da je u toj knjižici prisutna nauka apostola Pavla i da ona ne može biti u suprotnosti s Katoličkom crkvom. Vjerojatno su to tako razumjeli i oni talijanski kardinali kad su je preporučivali svojim vjernicima. Jasno da im je inkvizicija puhala za vratom i da su se zbog toga morali opravda-

18 Isto, 55-56.

19 Isto, 67.

20 Isto, 67.

21 Isto, 69, 64-66, 70.

22 Isto, 39-52.

23 Isto, 71.

vati na inkvizicijskim sudskim procesima.[24]

Spomenuto je da je latiničko izdanje *Beneficium Christi* (1565.) dostupno u pretisku od 1996. godine, tiskano u Pazinu; od suizadavača navode se: Istarsko književno društvo „Juraj Dobrila", Pazin, Katedra čakavskog sabora, Buzet, Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, Željezno/Eisenstadt, Hrvatsko i gradišćansko-hrvatsko društvo, Zagreb, „Josip Turčinović", d. o. o., Pazin. Pretisak je priredio A. Jembrih prema unikatnom latiničkom izvorniku koji se nalazi u *Narodnoj in univerztetnoj knjižnici u Ljubljani* pod sign. 19900. (Prije je to bila: *Licejska biblioteka*, a djelo je uvedeno u katalog po staroj sign. V. 3. a. 19986). Primjerak je zajedno uvezen s talijanskim primjerkom (1565.), glagoljskim izdanjem (1563.), ćiriličkim katekizmom (1561.), s Trubarovim tekstom: *De vocabulo fidei* na ćirilici, i na kraju, dodane su četiri stranice unikatnog teksta (1564.) u kojem se predočuje latinica s glagoljicom, dakle uputa za naučiti čitati latinička izdanja. Taj unikatni listić također je pretisnut zajedno s *Beneficium Christi*.[25]

Ovom prigodom predočit ćemo detaljan sadržaj knjižice, koja, kad bi bilo mogućnosti, zavrjeđuje ponovljeni pretisak s latiničkom transkripcijom.

Sadržaj *Beneficium Christi* (1565.)

Sadržaj slijedi talijanski predložak, dakle šest glavnih poglavlja s podnaslovima, poglavlja su nazvana: Kapitul (glava), tako KAPITUL I. sadrži: *Od dobročinen'ja ili dobrote propetoga Is*[usa] *K[ris]ta ka krstjanom. Od porodnoga griha, od nevolje i uboštva človičanskoga* (2a-4a); KAPITUL II. *Bog je dal zapovedi ili zakone zato, da spoznavši grihe i dešperavši je, i nemoguć se pravdani učiniti ni spasiti z našimi deli. Da bismo s k milosti Božjoj utekli i k pravadnosti vete* (4a-6b); KAPITUL III. *Da prošćenje grihov i pravadno tvoren'je i vsako naše spasenje od Isukrsta ishaja* (6b-14b); KAPITUL IV. (IIII) *Od nagibe i ploda žive vere i jedinstva duše sa Isukrstom* (14b-37a); KAPITUL V. *Kako se krstjanin Isukrstom oblači i pokriva* (37a-43a); KAPITUL VI. *Nike pomoći i nauki suprot bezufanju* (43a-67a). Na str. 67b-68b), na kraju knjižice, dodan je detaljan sadržaj: *Tabla od vsih riči ke se va ovih knjižicah udrže*. Ono o čemu je riječ u pojedinom poglavlju odnosi se na naslov s uputom „Na karti, kar.", što znači da se taj segment izlaganja nalazi na dotičnoj stranici, *karti*, kako autori hrvatskoga prijevoda pišu. Zbog zanimljivosti upravo tako detaljnoga sadržaja, evo ga u cjelini.[26]

Stan človičaski pred grihom i potle na karti 2; *Čto jest porodni grih* kar. 3;

24 Vinay, *nav. dj*., 52-53.

25 Kao *Prilog. Probni listić za naučiti se čitati latinička slova*. Vidi pretisak iz 1996.

26 Svi su naslovi ovdje predočeni u latiničkoj transkripciji.

Ki je naš bližnji 4; *Pet oficij zakona* 5; *Veličastvo griha nima biti uzrok dešperaciona* 9; *Lipa prilika za pokazati nezadovolnost naših del* 10; *Kako je človik od prokletstva zakona odrišen* 13; *Lipo svitovanje kako pravadni va Isukrstu postati moremo* 14; *Kako prjimljemo podobu Božju* 14; *Lipa prilika, kako su nam vazeti naši grihi* 14; *Kako je Duša stanovita i sigura zaručnica biti Isukrstova* 17; *Vera rodi stanovito ufanje milosti Božje* 17; *Vera jest jedno znamen'je spasenja* 23; *Prava slava človičaska jest va Bogu slaviti se po Isukrstu* 23; *Kako se po veri oblačimo z dostojanstvom i vridnostju Isukrstovu* 25; *Ni jedan se ne more pohvaliti da bi obslužil naplne zapovedi Božje* 25; *Kako dela vernih, ako jesu nesvršena, ugodna jesu Bogu* 27; *Kim načino[m] vera člov[ika] prava[dna] čini* 28; *Paval imenuje svetce onih, kih mi krstajane imenujemo* 30; *On ki ima Veru, ne more biti prez dobrih del* 30; *Postave Sv. Jakova od dobrih del, kako se razmeju* 32; *Dvoji sud ili mnan'je od pravadna stvorenja* 34; *Isukrst jest eksempal krstjanina* 39; *Uzrok križa našega* 41; *Kako vstrpl'ien'je rodi skušnju* 42; *Četiri pomoći suprot napasti slaboga i mala ufanja* 43; *Ka jest prava molitva* 43; *Čto jest nerazlučiti telo gospodnje* 48; *Začto jest postavl'jen i narejen jest Sakrament Oltara* 49; *Mir i jedinstvo znamenano jest kruhom i vinom* 50; *Priprava k Sakramentu* 50; *Ki suprot bratu sagriši, ki je ud Isukrstov, ta suprot Isukrstu sagriša* 50; *Ko godi se pričešćuje, dužan je va vsih svomu bližnjemu ka ljubavi pristoje* 51; *Preodlučenje* 52; *Znati da smo preodlučeni* 52; *Dvojen'je* 54; *Nevol'je ovoga svita nisu znamenja srda, ili da smo od Boga odvrženi* 54; *Prijamši milost Evan'jela, i za drago imijuć riči i naslidovan'je Isukrsta to jest znamen'je da jesmo sinove Božji* 55; *Znamen'ja preodličenoga človika* 56; *Ni krstjanin on ki se ne hvali Duga Sv. imeti* 57 *Prošćen'je grihov* 61. KONAC. [27]

Alojz Jembrih

27 O jezičnim obilježjima *Beneficium Christi* (1565.) vidi: Alojz Jembrih, *Stipan Konzul i „Biblijski zavod" u Urachu*, Folia Protestantica Croatica, 1, Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2007., 253-255.